

сухи та проти хвороб аскохітозу, бурої іржі, переноспорозу.

Нові сорти горошку посівного ярого є відмінними, однорідними та стабільними, зокрема, мають високий генетичний потенціал продуктивності, добре адаптовані властивості і господарську цінність.

За результатами досліджень встановлено, що сорти горошку посівного ярого 'Віннер' і 'Діоніс' рекомендовані для вирощування у зоні Полісся, сорт 'Бурштин' – у зоні Лісостепу. Найкращі показники якості за вмістом сирого протеїну отримано в зоні Полісся.

УДК 632.4.635.21

Сонеч Т. Д., завідувачка сектору технічних, кормових та олійних сортів рослин відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин

Сиплива Н. О., к.б.н., завідувачка відділу розгляду заявок, експертизи назви та новизни сортів рослин

Данюк Ю. С., старший науковий співробітник відділу експертизи на відмінність, однорідність та стабільність сортів рослин

Житомирець О. С. молодший науковий співробітник відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин

E-mail: sonechkoatd@ukr.net

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ СОРТІВ КАРТОПЛІ ПРОТИ ЗБУДНИКА РАКУ *SYNCHYRIUM ENDOBIOTICUM* SCHILBERSKY PERCIVAL

Картопля – одна з найбільш цінних і важливих сільськогосподарських культур різностороннього використання. У глобальній проблемі забезпечення людства продуктами харчування картопля займає друге місце після пшениці, тому її ще називають другим хлібом.

Селекціонерами провідних установ України в галузі картоплярства та іноземними науковцями створено низку сортів картоплі різних груп стиглості й господарського призначення, які можуть задовольнити всіх виробників картоплі. Зокрема у 2022 році до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні внесено 86 сортів картоплі Української селекції та 108 сортів іноземної селекції.

Одним з основних резервів підвищення врожайності і поліпшення якості картоплі є створення і впровадження нових високопродуктивних, стійких до хвороб і шкідників сортів картоплі. Нові створені сорти не повинні задовольняти критеріям заборони поширення сортів рослин в Україні, зокрема, наносити шкоду рослинному і тваринному світу, збереженню навколишнього природного середовища. Нестійкі до хвороб сорти здатні накопичувати джерела інфекції і в результаті створювати умови виникнення епіфітотій.

Метою дослідження є оцінка та відбір сортів картоплі стійких до збудника раку, для занесення до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні та впровадження у врожайних хвороби.

Однією з найшкідливіших карантинних хвороб картоплі, яку викликає внутрішньоклітинний облигатний патоген *Synchyrium endobioticum* Schilbersky Percival є рак картоплі. Він є однією з основних причин значного недобору врожаю картоплі, зниження її якості як продовольчої так і кормової культури. Характер і міра шкідливості хвороби залежить від природно-господарських умов зони вирощування, рівня агротехніки, адап-

тивність сорту, впровадження прогресивних технологій, рівня ведення насінництва, системи захисних прийомів та інших факторів. За останні роки площа вогнищ раку картоплі значно збільшилась. На початок 2022 року хвороба зафіксована у п'яти областях, двадцяти одному районі, двісті двадцяти п'яти населених пунктах України на загальній площі 2339,26 га.

Проведені лабораторні дослідження сортів картоплі 'Міа', 'Балтік Фаер', 'Леді Амарілла', 'Акустік', 'Сенсейшн' на стійкість до звичайного патотипу збудника раку зараженням зимовими зооспорами (у субстраті ґрунт/перліт) та зараженням літніми зооспорами зі свіжих ракових наростів звичайного патотипу збудника раку у березні місяці у лабораторії карантинних шкідників та хвороб УкрНДСКР ІЗР НААН. Також було закладено лабораторні досліди з визначення стійкості зразків картоплі до агресивних патотипів збудника раку в Закарпатському опорному пункті УкрНДСКР ІЗР НААН. Попередню оцінку стійкості до звичайного патотипу збудника раку проводили у лабораторних умовах.

За результатами проведених досліджень з визначення стійкості до звичайного патотипу збудника раку у лабораторних та польових умовах при зараженні зимовими та літніми зооспорами хвороби з п'яти зразків картоплі не уразився жоден зразок і всі отримали оцінку стійких, що становить 100% до загальної кількості досліджуваних сортів.

У результаті випробування стійкості до 11(M1) – Міжгірського агресивного патотипу в лабораторних та польових умовах з п'яти зразків лише сорт 'Акустік' отримав оцінку стійкого, що становить 20% до загальної кількості досліджуваних сортів.

За відбору селекційного матеріалу картоплі, стійкого до 13(R2) – Рахівського та 18(Ya) – Ясінівського агресивних патотипів, виділено сорти

‘Сенсейшин’ та ‘Акустік’, що становить по 40% до загальної кількості досліджуваних сортів відповідно.

Стійкими сортами картоплі до 22(B1) – Бистрецького агресивного патотипу виявились сорти ‘Міа’ та ‘Сенсейшн’, що також становить 40% до загальної кількості досліджуваних сортів.

Сорт картоплі ‘Балтік Фаер’ уразився всіма агресивними патотипами збудника раку картоплі або 20% до загальної кількості досліджуваних сортів.

Враховуючи враженість сортів агресивними патотипами раку зроблено висновки, що найбільшою кількістю патотипів уражується сорт ‘Балтік Фаер’ (11(M1), 13(R2), 18(Ya), 22(B1)). Далі у порядку зниження ураженості відмічено

сорт: ‘Міа’ (11(M1), 13(R2), 18(Ya)), ‘Леді Амарілла’ (11(M1), 13(R2), 22(B1)), ‘Сенсейшн’ (11(M1), 13(R2), 18(Ya)), ‘Акустік’ (22(B1)).

Найбільш вразливими до 11(M1) та 13(R2) є сорти ‘Балтік Фаер’, ‘Міа’, ‘Леді Амарілла’, ‘Сенсейшн’, до: ‘Балтік Фаер’, до 18(Ya): ‘Балтік Фаер’, ‘Міа’, ‘Сенсейшн’, до 22(B1): ‘Балтік Фаер’, ‘Леді Амарілла’, ‘Акустік’.

За результатами проведених досліджень встановлено, що сорти картоплі ‘Міа’, ‘Балтік Фаер’, ‘Леді Амарілла’, ‘Акустік’ та ‘Сенсейшн’ є стійкими до звичайного патотипу збудника раку, які можуть рекомендуватись селекціонерам для використання у схрещуванні в якості джерел стійкості і отримання стійких до хвороб сортів картоплі.

УДК 331.522.4

Стефківська Ю. Л. старший науковий співробітник відділу науково-організаційної роботи
Український інститут експертизи сортів рослин
E-mail: stefkivskaya@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ФІЛІЙ УІЕСР КАДРОВИМИ РЕСУРСАМИ

Ефективність економіки будь-якого суспільства визначається якістю трудових ресурсів та способом їх використання у виробництві, адже основною продуктивною силою є люди з їхніми здібностями та можливостями.

Однією з найскладніших економічних категорій і одним з найважливіших соціально-економічних явищ є використання трудових ресурсів, що є основним джерелом доходів найманих працівників, а для роботодавців є суттєвою часткою витрат виробництва і ефективним засобом мотивації працівників до досягнення цілей підприємства.

В сучасних умовах роль людини у виробництві суттєво змінилася: людина є не тільки найважливішим елементом виробничого процесу на підприємстві, але й головним його стратегічним ресурсом. Вкладення в людські ресурси стають довгостроковим фактором конкурентоспроможності підприємства. Економічне обґрунтування раціонального використання ресурсів базується на порівнянні економічних результатів з витратами на їх здійснення.

Тема обліку використання трудових ресурсів складає основу соціально- трудових відносин у суспільстві, бо визначає нагальні інтереси всіх учасників трудового процесу. Однією з важливих завдань економічної діяльності будь-якої організації є контроль за правильним використанням персоналу, що включає аналіз відповідальності фактичних і планових показників чисельності та складу працівників на підприємстві.

Метою дослідження є обґрунтування напрямків оптимізації кадрових ресурсів, необхідних для проведення науково-технічної експертизи. Тема обліку використання трудових ресурсів

складає основу соціально-трудова відносин у суспільстві, бо визначає інтереси всіх учасників трудового процесу. Тому багато фахівців у своїх роботах і дослідженнях велику увагу приділяють цій темі.

Методика досліджень передбачає використання загальноприйнятих методів економічних досліджень та опрацювання специфічних методичних підходів. Теоретичною і методологічною основою досліджень є діалектичний метод пізнання та системний підхід до аналізу раціонального використання трудових ресурсів Українського інституту експертизи сортів рослин (УІЕСР) та його двадцяти філій.

Раціональне використання трудових ресурсів є одним із важливих заходів забезпечення життєдіяльності УІЕСР, структура якого включає 20 філій, 14 відділів і 2 лабораторії. Штатна чисельність в УІЕСР станом на 01.12.2022 р. становить 1415 осіб (загальний фонд – 1214 чол., спеціальний фонд – 201 чол.), в т.ч. працівники філій – 1202 чоловіка (загальний фонд – 1051 чол., спеціальний фонд – 151 чол.). Впродовж 2022–2023 рр. загальна чисельність штатних працівників по загальному фонду не змінювалась і залишалась на рівні 1214 чоловік. Забезпечення кадровими ресурсами центрального апарату УІЕСР складає: керівники – 18%, дослідники – 50%, а допоміжний персонал – 32% від загальної кількості фактично працюючих осіб.

Комплекс польових і лабораторних досліджень з кваліфікаційної експертизи сортів рослин виконують 20 філій УІЕСР, у штаті яких налічується 357 агрономів-дослідників, на даний час фактично працює 161 агроном-дослідник.